

Ірина Сидор

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Світлана Шанта

студентка гр. ФФзм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Бюджетне фінансування соціальної сфери здійснюється шляхом формування видатків соціального призначення за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів відповідно до функціональної класифікації видатків, а також за рахунок реалізації державних чи місцевих програм розвитку соціальної сфери. До видатків бюджетів різних рівнів соціального призначення чи соціальної сфери відносять видатки на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, а також видатки на духовний і фізичний розвиток. Ці видатки здійснюються за напрями, які відповідають Стратегії соціально-економічного розвитку країни, Бюджетної резолюції та відповідають спрямуванню державної соціальної політики розвитку країни [2].

Динаміка видатків зведеного бюджету України соціального призначення за період 2020-2023 років вказує на зростання показників з 806,5 млрд грн у 2020 році до 1078,6 млрд грн у 2023 році, або на 272,1 млрд грн. Частка соціальних видатків знаходилася в межах 24,3% – 50,3% і у наступних роках мала тенденцію до скорочення (у 2020 році – 50,6%, у 2023 – 24,3%) [1]. Таку ситуацію можна пояснити значним зростанням обсягу видатків на фінансування першочергових потреб у період війни: ЗСУ, загальнодержавних функцій органів влади, забезпечення безпеки, громадського порядку. Відтак, якщо до початку війни вагому частку видатків зведеного бюджету займала соціальна сфера, то в умовах воєнного стану вони займають 24,3% – 32,7%.

Бюджетне забезпечення соціальної сфери здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Співвідношення цих джерел фінансування вказує на значну перевагу коштів державного бюджету, частка яких складала від 63,3% до 68,3% у період 2020 – 2023 роки.

У сфері послуг соціального призначення за рахунок бюджетного фінансування послуги соціального захисту та соціального забезпечення було більше як на 91% профінансовано за рахунок коштів державного бюджету, а медична сфера – більш як на 82%. Освіта, духовний та фізичний розвиток фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Загальний обсяг бюджетного фінансування освіти у 2023 році за рахунок місцевих бюджетів склав 248,2 млрд грн, а за рахунок коштів державного бюджету освітню галузь було профінансовано у сумі 60,5 млрд грн.

Щорічно більше 20% коштів державного бюджету спрямовується на фінансування програми «Соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні».

Однак, нині чинна система соціального захисту, особливо в частині надання пільг і субсидій, не дозволяє забезпечити належного рівня державної підтримки найбільш вразливих категорій громадян, навіть при постійно зростаючому обсягу бюджетних видатків на дані цілі. Хронічний дефіцит бюджетного забезпечення соціальних програм можна пояснити неефективністю і не дієвістю системи пільг, яка не перешкоджає бідності населення. Проблеми з фінансуванням та суттєві недоліки методології розробки показників щодо ефективності призводять до частого невиконання державних соціальних програм. При цьому бюджетне фінансування соціальної сфери має споживчий характер і супроводжується рядом випадків щодо порушення бюджетного законодавства та неефективного використання коштів.

При визначенні пріоритетів у сфері соціальних витрат держави, слід відмітити першочергову необхідність проведення реформ у сфері державної соціальної політики щодо надання послуг у соціальній сфері з урахуванням необхідності удосконалення усієї системи їх бюджетного забезпечення. Для цього доцільно наростити бюджетні ресурси, які спрямовуються на зазначені послуги, та підвищити їх ефективність з допомогою нових підходів до розподілу бюджетних коштів [3]. На нашу думку, доцільним є:

- проведення комплексного аналізу результатів щодо підвищення розміру соціальних виплат та їх впливу на добробут громадян. Скорочення бюджетного фінансування послуг у соціальній сфері, яка є вагомим чинником розвитку людського потенціалу, може сприяти загальному зниженню рівня соціальних стандартів;

- продовжити процеси переформатування механізму надання соціальних послуг, який передбачає перехід від простого нарощування соціальних виплат до формування передумов для сприяння зайнятості населення та забезпечення гідних умов праці. Такий підхід дозволить сприяти зростанню рівня життя громадян і скороченню його майнового розшарування, формуючи при цьому середній клас;

- зосередження уваги та діяльності органів управління бюджетними коштами на досягненні результатів своєї діяльності шляхом підвищення відповідальності за прийняття управлінських рішень і самостійності усіх причетних учасників бюджетного процесу, зокрема головних розпорядників бюджетних коштів. Актуальними сьогодні є завдання щодо удосконалення ПЦМ виконання бюджетів різних рівнів, їх бюджетного планування і прогнозування. Мету та результативні показники виконання цільових програм доцільно формулювати зважаючи на критерії та індикатори їх оцінки.

- доцільно переглянути рівень соціальних стандартів та гарантій для населення на їх відповідність сучасним економічним реаліям та купівельній спроможності громадян, враховуючи рівень їх зайнятості;

- реформування діючої системи пільг із соціального захисту населення, забезпечення адресності таких пільг цільового надання державних соціальних допомог.

Бюджетне фінансування соціальних потреб потрібно розглядати як інвестиції в розвиток людського капіталу [4]. Спрямування бюджетних коштів на

підтримку соціально-економічного розвитку країни передбачає: справедливий розподіл суспільних благ, забезпечення гідного рівня життя населення, гарантований доступ до освіти та медичних послуг, соціальний захист та розвиток ринку праці, а також досягнення сталого розвитку нашої країни.

Список використаних джерел:

12. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000>
13. Сидор І. П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. Випуск 3. С. 7-17.
14. Сидор І. П. Моніторинг планування видатків місцевих бюджетів: ключові аспекти удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 21. С. 85-89.
15. Сидор І. П., Віятик І. В. Фінансове консультування та його вплив на зростання суспільного добробуту населення. *Світ фінансів*. 2021. № 4. С. 88-103. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49102>